

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

ILM SARCHASHMALARI

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining FILOLOGIYA, FALSAFA, FIZIKA-MATEMATIKA hamda PEDAGOGIKA fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrdir.

6.2021

**научно-теоритический методический журнал
Издаётся с 2001 года**

Urganch – 2021

Bosh muharrir dotsent **Ro‘zimboy YO‘LDOSHEV**

	TAHRIR HAY’ATI:
<p>JURNAL 2001-YILDAN CHIQA BOSHLAGAN</p>	<p>ABDULLAYEV Bahrom, fizika-matematika fanlari doktori, ABDULLAYEV Ikrom, biologiya fanlari doktori, professor, ABDULLAYEV Ilyos, iqtisod fanlari doktori, ABDULLAYEV Ravshanbek, tibbiyot fanlari doktori, professor, ABDULLAYEV O‘tkir, tarix fanlari doktori, ANNAMURATOVA Svetlana, pedagogika fanlari doktori, professor, BERDIMUROTOVA Alima, falsafa fanlari doktori, professor, DAVLETOV Sanjarbek, tarix fanlari doktori, DO‘SCHONOV Tangribergan, iqtisod fanlari doktori, professor, ERMETOVA Jamila, filologiya fanlari nomzodi, dotsent, HAJIYEVA Maqsuda, falsafa fanlari doktori, IBRAGIMOV Zafar, fizika-matematika fanlari nomzodi, IMOMQULOV Sevdiyor, fizika-matematika fanlari doktori, JO‘RAYEV Mamatqul, filologiya fanlari doktori, professor, JUMANIYAZOV Maqsud, texnika fanlari doktori, professor, JUMANIYOZOV Otaboy, filologiya fanlari nomzodi, professor, KALANDAROV Aybek, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (mas’ul kotib), NAVRUZOV Qurolboy, fizika-matematika fanlari doktori, professor, OLLAMOV Yarash, yuridik fanlari nomzodi, dotsent, OTAMURODOV Sa’dulla, falsafa fanlari doktori, professor, PRIMOV Azamat, filologiya fanlari nomzodi, dotsent, QUTLIYEV Uchqun, fizika-matematika fanlari doktori, professor, RO‘ZIMBOYEV Safarboy, filologiya fanlari doktori, professor, RO‘ZIYEV Erkinboy, pedagogika fanlari doktori, professor, SADULLAYEV Azimboy, fizika-matematika fanlari doktori, akademik, SADULLAYEVA Nilufar Azimovna, filologiya fanlari doktori, SAGDULLAYEV Anatoliy, tarix fanlari doktori, professor, SALAYEV San’atbek, iqtisod fanlari doktori, professor, SALAYEVA Muxabbat Soburovna, pedagogika fanlari doktori, SATIPOV G‘oipnazar, qishloq xo‘jalik fanlari doktori, professor, XODJANIYOZOV Sardor, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (bosh muharrir o‘rinbosari), YOQUBOV Jamoliddin, filologiya fanlari doktori, professor, O‘ROZBOYEV Abdulla, filologiya fanlari doktori, O‘ROZBOYEV G‘ayrat, fizika-matematika fanlari doktori, G‘AYIPOV Dilshod, filologiya fanlari nomzodi, dotsent.</p>
<p>JURNAL OYDA BIR MARTA NASHR QILINADI</p>	
<p>2021 6(168)</p>	

MUASSIS: Urganch davlat universiteti. Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyala agentligida 2020-yil 11-noyabrda ro‘yxatdan o‘tgan. **GUVOHNOMA № 1131.**

Абдуллаев Акмал Насриддинович (НамДУ Миллий ғоя ва ҳуқуқ таълими кафедраси катта ўқитувчиси; e-mail: vatican_25@mail.ru)

МАМЛАКАТИМИЗДА ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ВА ИСЛОМИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИ ЮКСАЛТИРИШ СОҲАСИДАГИ ИСЛОҲОТЛАРНИНГ ЎЗARO АЛОҚАДОРЛИГИ

Аннотация. Мақолада мамлакатимизда фуқаролик жамиятини ривожлантириши ва исломий қадриятларни юксалтириши соҳасидаги ислоҳотларнинг ўзаро алоқадорлиги ёритилган. Шунингдек, шахснинг маънавий хавфсизлиги маданиятнинг цивилизация кодлари – анъанавий қадриятларига асосланганлиги очиб берилган.

Аннотация. В статье освещена взаимосвязь реформ в развитии гражданского общества и продвижения исламских ценностей в нашей стране. Выявлено также, что в основе духовной безопасности личности лежат кодексы цивилизации – традиционные ценности культуры.

Annotation. The article highlights the relationship between reforms in the development of civil society and the promotion of Islamic values in our country. It was also revealed that the basis of the spiritual security of an individual is the codes of civilization – the traditional values of culture.

Калим сўзлар: фуқаролик жамияти, исломий қадриятлар, цивилизация кодлари, суверенитет, фуқаролик-ҳуқуқий келишув, кадр-қиммат, маънавий ахлоқ.

Ключевые слова: гражданское общество, исламские ценности, кодексы цивилизации, суверенитет, гражданско-правовое соглашение, достоинство, мораль.

Key words: civil society, Islamic values, codes of civilization, sovereignty, civil law agreement, dignity, morality.

Исломнинг анъанавий қадриятлари кудратли ташувчиси Марказий Осиё цивилизацияси ҳисобланади. Ўзбекистон мусулмонларининг ўзига хослиги миллий ўзига хослиги ва диний-маданий жиҳатлари орқали мустаҳкамланади. Мусулмонларнинг маданий қадриятлари ва ўз тақдирини ўзи белгилашлари бу маданий яхлитлик ва анъанавий қадриятларнинг дахлсизлиги шартидир. Анъанавий мусулмон қадриятлари мусулмон педагогикасининг маънавий асосларини шакллантирди, ёш авлод мусулмонларининг ижтимоийлашувига асос бўлиб хизмат қилади. Бозор глобаллашuvi дунё мамлакатларининг маданий суверенитетига олиб келди. Аммо маданий суверенитет – бу мамлакат миллий хавфсизлик концепциясининг асосий таркибий қисми, одамларнинг ўзига хослигини сақлаш, уни тўлдиришни таъминлаш, цивилизация халқларининг асл маданиятини сақлаб қолиш ва яна-да ривожлантириш шартидир.

Ўзбекистон Республикасининг миллий хавфсизлиги тизими қуйидаги даражаларни ўз ичига олади: мамлакатнинг давлати ва маданий суверенитетини таъминлайдиган миллий хавфсизлик; жамоат хавфсизлиги – фуқароларнинг цивилизациявий ва миллий ўзига хослигини сақлаш, диний маданият ва жамиятнинг фуқаролик институтларининг ўзига хослигини сақлаш сифатида маънавий хавфсизлик. Хавфсизлик тизимини амалга оширишнинг ушбу ташқи томонлари асосий мақсад – шахснинг маънавий хавфсизлигига бўйсундирилган. Шахснинг маънавий хавфсизлиги маданиятнинг цивилизация кодлари – анъанавий қадриятларига асосланади. Ўзбекистон Республикаси мафқураси учун асосий ва мақсадга мувофиқдир, чунки у шахс ва жамиятнинг ички цивилизация яхлитлигини ўрнатади. Бу маданиятнинг маънавий-ахлоқий асосларига асосланиб, давлат ҳаётининг муҳим соҳалари, давлат, шахслар ва жамият манфаатлари мувозанати устидан назоратни таъминлайди. Жамоат хавфсизлигини таъминлашнинг мақсадларидан бири фуқаролар тинчлигини, жамиятдаги сиёсий, ижтимоий ва иқтисодий барқарорликни сақлашдан иборатдир. Исломнинг анъанавий қадриятлари фуқаролик дунёси ва мамлакатнинг тарихий ривожланиши учун муҳим қадриятлардир. Мусулмонларнинг таълим тизимида ушбу қадриятларнинг сақланиши ижтимоий ва миллатлараро низоларнинг олдини олиш воситаларидан бири бўлиб, улар жамоат хавфсизлигига таҳдид солувчи асосий манбалардан биридир. Марказий Осиё цивилизацияси маданиятига қўшилган исломнинг анъанавий қадриятлари Ўзбекистонда миллий хавфсизлик тизимининг барча даражаларида мақсадли функцияга эга. Давлат хавфсизлиги даражасида улар жамиятдаги ахлоқий ва фуқаролик-ҳуқуқий келишувга ҳисса қўшадилар. Ижтимоий хавфсизлик даражасида диний маданият қадриятлари самарали мукаддас бирлашишга, барча давлат институтларининг ривожлани-

ши ва самарали ўзаро таъсирига, ҳокимият ва жамият ўртасидаги мулоқотга ёрдам беради. Шахсий хавфсизлик даражасида анъанавий кадриятлар шахсга ўзининг ижтимоий аҳамиятли еҳтиёжлари ва қобилиятларини ривожлантиришга имкон берадиган ахлоқий ва ҳуқуқий нормалар мажмуасини шакллантиришга ёрдам беради. Хавфсизлик тизимининг барча учта даражаси жамият, давлат ва шахснинг маданий ва тарихий ривожланишида яхлитлик ва ҳамжиҳатликни таъминлайдиган жамиятдаги маънавий кадриятлар тизимига асосланган.

Ўзбекистон фуқаролик жамиятининг, шу жумладан, диний институтларнинг маънавий анъанавий кадриятлари аллақачон қонуний қонунийлашув предметиға айланган. Шундай қилиб, миллий хавфсизлик стратегиясида анъанавий ҳимоя қилиш тизимига киритилган анъанавий кадриятлар рўйхатида қуйидаги кадриятлар келтирилган: «маънавиятнинг моддиятдан устунлиги; инсон ҳаёти, инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилиш, оила, Ватанга хизмат қилиш, ахлоқ нормалари, гуманизм, раҳм-шафқат, адолат, ўзаро ёрдам, коллективизм, ўзбек халқларининг тарихий бирлигидир. Шу нуқтаи назардан, диний маданиятларни барпо этишнинг чуқур тамойилларига мос келадиган ва ислом анъаналарида акс эттирилган асосий анъанавий кадрият – “маънавийнинг материалдан устунлиги” ни таъкидлаш муҳимдир. Барча дунёвий динларда маънавиятнинг устуворлиги принципи асосида жамоат онгида кадриятлар иерархиясининг тарихий ҳақиқати тан олинади, бу ерда маънавий маданият кадриятлари энг юқори кадрият сифатида улар хизмат қилади, кадриятларидан фойдаланиладиган ва истеъмол қилинадиган моддий маданиятга устунлик қилади.

Анъанага асосланган исломнинг юксак мақсади юксак ахлоқли одамларни тарбиялашдир. Муҳаммад пайғамбар айтганлар: “Менинг энг севганим ва қиёмат куни менга энг яқин бўлганим – юксак ахлоқ эгасидир”. Мусулмоннинг юксак тарбияси ахлоқий ишлар орқали Худога маънавий юксалиш истагида намоён бўлади. Яхши кўшничлик, муҳаббат, мувофиқлик, ўзаро ёрдам, бировнинг фикрини ҳурмат қилиш, раҳм-шафқат ва кўнгил очиш ҳақиқий мусулмонга хос фазилатлардир. Барча анъанавий динлар Худонинг абадий кадриятларига асосланади: ўлдирманг, ўғирламанг, бошқаларга зарар етказманг. Улар биринчи одам яратилган пайтдан бошлаб пайдо бўлди ва қиёматгача ўзгармай қолади. Мусулмонлар ўз маданияти анъаналари бўйича, Худо олдида – тинчликда яшаш, бир-бирларига ҳурмат ва муҳаббатни ривожлантиришга мажбурдирлар. Самимий мусулмон имонли, албатта, мухтожларга раҳм қилади. У ҳеч қачон сиз қайси миллатдансиз ва Худога ишонасизми, деб сўрамайди. У муаммога дуч келганларни овқатлантиради ва суғоради, муаммоларини ҳал қилишга, ёрдам қўлини чўзишга ёки яхши маслаҳат беришга ҳаракат қилади.

Исломнинг тўғри йўли – барча биродар халқлар учун кўшнилариға ва Худога ахлоқий хизмат кўрсатишда ишончли қўлланма бўлишдир. Аллоҳ Таоло Қуръони каримда “Моида” сурасининг иккинчи оятида: “Яхшилик ва тақводорликда бирлашинглар, лекин гуноҳ ва адоватда ёрдам берманглар”, деб даъват этади. Халқларнинг анъанавий ахлоқи умумий кадриятларга асосланади. Пайғамбаримиз Муҳаммаднинг ҳадисида айтилганидек: “Ватанга муҳаббат иймоннинг бир қисмидир”. Ватанни севиш – бу ўз халқини севиш, улуғвор тарих ва ғамхўрлик учун уларга миннатдор бўлиш, биз яшаётган ерни севиш, у билан боғлиқ бўлган яхши ва гўзал нарсаларни севишни англатади. Шу боисдан ҳам “Ислом даври манбалари қадим даврга нисбатан бекиёс даражада бой ва ишончлироқдир. Ислом давридан бошлаб, айтиш мумкинки, масалага илмий ёндашув имкони жиддий тарзда оқади ва миллатнинг маънавий камолот босқичлари минтақа маданияти доирасида аниқ тарихийлик касб этади”.¹

Мусулмонларнинг таълим тизими унинг маънавий салоҳиятининг энг муҳим омили бўлган исломий анъанавий кадриятларни тарбиялаш тизимига асосланади. Шу боисдан ҳам 20-аср бошларида мусулмонлар таълимини ислоҳ қилиш анъанавий ислом дини ва замонавий илм-фан кадриятларини қайта кўриб чиқиш ва синтез қилиш билан боғлиқ бўлган эди. Мусулмон олимларининг аксарияти одамларнинг кадр-қиммати ва маънавий-ахлоқий камолоти икки нарсадан – дин ва илмдан иборат деб ҳисоблаганлар. Улар дин ва илм-фан ҳақиқат қайиғининг икки эшқаги эканлигига алоҳида урғу берганлар. Шунингдек, исломшунос олимлар Қуръоннинг кўп жойларида ақлга ишора қилинганлиги ва унга даъват этганлигини мисол қилиб келтирди. Ақлга асосланган имон унга ақидапараст ва ўйламайдиган эътиқоддан афзалдир. “Таълимсиз дин, динсиз таълим каби ҳалокатлидир”. Диншунослик фанининг ушбу ғояси бугунги кунда ҳам ўз кучини йўқотмаган. Ислом маҳаллий урф-одатлар асосида диний кадриятларни янгилаб борган. Зеро, инсоннинг ҳаётидаги ва-

¹Имомназаров М. Миллий маънавиятимизнинг такомил босқичлари. Т., “Шарқ”, 1996, 9-бет.

зифаси яхшилик қилиш, бу унинг асл мақсади бўлиши керак. Яхши қўшничилик, муҳаббат, ўзаро ёрдам, бошқаларнинг фикрларини ҳурмат қилиш, раҳм-шафқат ва меҳр-оқибат, ҳар қандай инсон, авваламбор, мусулмон одам эргашиши керак бўлган асосий ахлоқий хусусиятлардир. М.О.Усмонов бу ҳақида шундай ёзади: “Қуръон оятларида инсон бошқа махлуқотлар каби моддий унсурдан яратилганлиги ва бу жиҳатдан унинг бошқа махлуқотлардан афзал эмаслиги таъкидланади. Чунки у ҳам бошқа махлуқотлар сингари Аллоҳ томонидан яратилган (“Махлуқ” деган сўз «яратилган» деган маънони англатади), одам ҳам бошқа ҳайвонлар каби бир ҳайвондир (“ҳайвон” – жон эгаси деган маънони англатади). Лекин инсонни мана шундай соф биологик-физиологик моҳият сифатида талқин қилган Қуръон оятлари ҳам тарбиявий аҳамиятга эга. Яъни, бу оятларни шундай тушуномқ керакки, инсон оддий бир моддий унсурдан яратилган экан, у ҳеч маҳал инсонларга нисбатан жабр-ситам қилмаслиги, кибр-ҳавога берилмаслиги керак, иложи борича, хоксор, меҳр-шафқатли бўлиши керак”.¹

“Дарҳақиқат, биз Одам болаларини азиз-мукаррам қилдик... ва уларни ўзимиз яратган жуда кўп жонзотлардан афзал-устун қилиб қўйдик”.² “Эй инсонлар, дарҳақиқат, биз сизларни бир эркак (Одам) ва бир аёл (Ҳаво)дан яратдик ҳамда бир-бирингиз билан танишинглар (дўст биродар бўлишинглар) учун сизларни (турли-туман) халқлар ва қабила элатлар қилиб қўйдик”.³

Ушбу оятда ислом дини кадриятларини инсоният оламига, унинг дунёқарашига, шахс ва жамият муносабатига кўз қараш баён этилгандир. Унга кўра, барча инсонлар бир ота-онанинг фарзандларидир. Шу боисдан ҳам улар ўртасида ўзаро меҳр-шафқат ва масъулият ҳисси юқори бўлиши лозим. Иккинчидан, бу дунёда инсонларнинг турли табақаларга, эл-уруғларга бўлинишлари бир-бирлари билан мол-дунё таллашиб уруш-жанжал билан умр ўтказишлари учун эмас, балки бир-бирлари билан танишиб, ҳамкорлик қилишлари ва биргаликда ўзлари ҳалифа бўлган заминни юксак масъулият билан обод қилишлари шарт. Бу ҳақида Қуръони каримда: “Аллоҳ таоло: “Ўзингизга эргашган мўминлар учун қанотингизни паст тутинг (яъни уларга хушхулқ билан камтарона муносабатда бўлинг)” (Шуаро сураси, 215-оят), “Албатта, Аллоҳ адолатга, чиройли амаллар қилишга ва қавм-қариндошга яхшилик қилишга буюрур ҳамда бузуклик, ёмон ишлар ва зўравонликлардан қайтарур” деб айтилган.⁴ Шундай қилиб, ўзбек менталитетининг анъанавий кадриятларини химоя қилиш Ўзбекистон Республикаси миллий хавфсизлиги ва унинг маданий суверенитети вазифасидир.

Мамлакатимизда инсон, унинг ҳуқуқлари ва эркинликлари энг олий кадрият ҳисобланади. Маълумки, кадриятлар – бу атрофдаги дунё объектларининг инсон, синф, гуруҳ, умуман. жамият учун аҳамияти ўлчовидир. Улар ўзларининг хусусиятлари билан эмас, балки инсон фаолияти соҳасидаги манфаатлар ва эҳтиёжларнинг, ижтимоий муносабатларнинг иштироки билан белгиланади. У ёки бу нарсаларнинг асосий кадриятлари энг муҳим ва асосий ҳужжатлар ёки манбаларда ўзларининг тан олиниши ва мустақамланишини топади. Булар дунёвий-ҳуқуқий (Конституция, асосий тамойиллар) ва диний-ҳуқуқий (Қуръон) манбалардир. Бу дунёда моддий фаровонлик билан ҳеч қандай боғлиқ бўлмаган инкор этилмайдиган буюк кадриятлар мавжуд, улар абадий устувор ва асосий бўлиб қолаверади. Уларнинг асосийлари маънавият ва ахлоқдир. Уларнинг асосий ташувчиси асрлар давомида ривожланиб келган миллий ва диний урф-одатларни, ҳар бир миллатнинг ўзига хос маданий тарихий тажрибасини сақлайдиган диндир. Мамлакатимиздаги замонавий диний вазият давлат ва жамиятнинг диний соҳадаги янги воқеликларга эътиборини оширишни тақозо этмоқда. Аҳолининг диндорлигининг ўсиши, бу аввалги мафкуравий тизимнинг кулаши билан боғлиқ бўлган аниқ натижадир.

Ислом янги шаклланаётган феодализмнинг диний тизими сифатида пайдо бўлиб, у, кейинчалик ҳам ижтимоий-этник муҳитда ўз изини қолдирди. Ислом ва қабила муносабатларининг қолдиқлари ўзаро таъсир ўтказди: бир томондан, мусулмон дини арабларнинг ҳаёти, иқтисодиёти ва кундалик ҳаёти билан чамбарчас боғлиқ бўлган қабилавий диний эътиқодларини ўзига сингдирди, бошқа томондан, анъанавий кадриятларни янгилашга интилди. Бир томондан, ислом ўз эъти-

¹Усмонов М.О. Умар Хайём рубоийларида инсонни ижтимоий моҳият сифатида талқин қилувчи ғояларнинг тарбиявий аҳамияти. Умар Хайём Нишопурий – шарқнинг буюк мутафаккири. Халқаро анжуман материаллари. Т., 2004, 90-бет.

² Қуръони карим. Ал-Исро сураси, 70-оят, 2001, 201-бет.

³ Қуръони карим. Хужурот сураси, 13-оят, Т., 2001, 392-бет.

⁴ Наҳл сураси, 90-оят.

коди ва маданиятини, у тарқаладиган халқларнинг этник анъаналарини ўзлаштирди ва шу билан этник рангга эга бўлди. Бошқа томондан, ислом этник жамоаларнинг ҳаётининг барча соҳаларида ўз изини колдирди, уларга ўзининг ижтимоий-иқтисодий, сиёсий, ахлоқий тамойиллари, доғмалар, байрамлар ва маросимларни тақдим этди. Бу жараён исломнинг этноконфессионал ўзига хослигининг келиб чиқиши билан боғлиқ.

Хулоса қилиб айтганда, мамлакатимизда мавжуд Ўзбекистон Халқаро ислом академияси ва бошқа диний таълим муассасаларида маънавий-ахлоқий таълим тизимининг эришилган ривожланиш даражасини ҳисобга олган ҳолда, талаба-ёшларни хорижий ислом таълим муассасаларида ўқитиш жараёнини яна-да кенгайтириш муҳим аҳамиятга эга. Ўзбекистонлик мутахассислар учун лицензияланган исломий таълим ва тарбия муассасалари фаолиятини яна-да кенгайтириш жамиятда ёшлар тарбияси билан боғлиқ муаммоларни ҳал этишда муҳим ўринни эгаллайди.

Саидмуродов Жобиржон Боймурод ўғли (Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети Ижтимоий фанлар факультети Фалсафа ва мантик кафедраси таянч докторанти; e-mail: jobir_gdu@mail.ru)

ГЕГЕЛЬ ИЖТИМОЙ ФАЛСАФАСИДА ЭРКИНЛИК МАСАЛАСИ

Аннотация. Мақолада Гегель учун эркинликнинг ҳақиқийлиги масаласи, энг аввало, унинг умумий индивидуал жиҳатлари қай тарзда мутаносиблашуви масаласи ҳисобланади. Инсон ўзининг туғма табиатига кўра, онгли мавжудотдир. Бироқ ҳар бир алоҳида инсон ўз-ўзи учун ўз ҳаётига эга ва шу туфайли муайян даражада чекланган ва бу уни ғазаблантиради. Шундан келиб чиққан ҳолда, ушбу лаҳзада у умумий ҳам, онгли ҳам эмас. Бинобарин, инсондаги эркинликнинг умумий ва индивидуал жиҳатлари қай тарзда бирлашиши тўғрисидаги савол очиб берилган.

Аннотация. Для Гегеля вопрос подлинности свободы в статье – это прежде всего вопрос о том, как сбалансированы ее общие индивидуальные аспекты. Человек – сознательное существо по своей врожденной природе. Но у каждого человека своя жизнь для себя, поэтому он в определенной степени ограничен, и это его выводит из себя. Исходя из этого, в данный момент мы затрудняемся считать его общественным и сознательным существом. Следовательно, возникает вопрос, как сочетаются общие и индивидуальные аспекты свободы в человеке.

Annotation. For Hegel, the question of the authenticity of freedom in the article is primarily a question of how its general individual aspects are balanced. Human is a conscious being by his innate nature. But every individual has his own life for himself, and because of this he is limited to a certain extent, and this makes him angry. Hence, at this moment he is neither general nor conscious. Consequently, the question arises as to how the general and individual aspects of freedom in man are combined.

Калим сўзлар: эркинлик, инсон, инкор этиш категорияси, ижтимоий умумийлик, тартибот, жамият, давлат, фуқаролик жамияти, хусусийлик, умумийлик, маънавий мавжудот, ижтимоий мавжудот, дунёвий руҳ, субъективлик, ҳуқуқий давлат, хусусий мулкчилик.

Ключевые слова: свобода, человек, категория отрицания, социальная общность, порядок, общество, государство, гражданское общество, частное, общность, духовное бытие, социальное бытие, светский дух, субъективность, верховенство закона, частная собственность.

Key words: freedom, man, category of denial, social commonality, order, society, state, civil society, individuality, commonality, spiritual being, social being, worldly spirit, subjectivity, rule of law, private property.

Қириш. Гегель учун эркинликнинг ҳақиқийлиги масаласи, энг аввало, унинг умумий индивидуал жиҳатлари қай тарзда мутаносиблашуви масаласи эди. Инсон ўзининг туғма табиатига кўра онгли мавжудотдир. Бироқ ҳар бир алоҳида инсон ўз-ўзи учун ўз ҳаётига эга ва шу туфайли муайян даражада чекланган, демак, бундан ғазабдадир. Шундан келиб чиққан ҳолда, ушбу лаҳзада у умумий ҳам, онгли ҳам эмас. Бинобарин, инсондаги эркинликнинг умумий ва индивидуал жиҳатлари қай тарзда бирлашиши тўғрисидаги савол пайдо бўлади.

Қандайдир салбий жиҳат сифатида ёвузлик (ғзаб)ни тушуниш, умуман, инкор этиш хусусиятини тушунишга асосланади. Инкор этиш категориясини асл маъносида гегелча тушунишда бир қатор ҳолатларни ажратиш кўрсатиш мумкин. Инкор этиш доимо аниқлигини айтиш мумкин. Якуний муайян нарса фақат бошқа бир якуний нарса билан инкор этилиши мумкин. Шу аснода, инкор этишнинг аниқлиги, энг аввало, ушбу якуни мавжуд ҳаётда унинг бевосита “моҳиятли”

MUNDARIJA

FIZIKA-MATEMATIKA

- Abdullayev Bahrom Ismoilovich, Kadirova Maxliyo Boboxon qizi.** Kuchli m – subgarmonik funksiyalarining chetlatiladigan maxsuslik to‘plamlari haqida.....3
- Атамуратов Алимардон Абдримович, Тураханов Ислонбек Фарходович.** О регулярной параболичности дополнения графика целых функций и полиномиальные базисы.....7
- Алижон Раззаков, Даврон Курбанов, Дурдона Кошчанова, Кувондик Кодиров, Жамилжон Халиллаев, Жалолитдин Раззаков.** Зависимость плотности дислокаций твердого раствора $SI_{1-x}GE_x$ от энергии поверхностного натяжения, выращенного из оловянного и галлиевого раствора-расплава.....13

AXBOROT TEXNONOLOGIYALARI

- Outliyev Uchqun Otoboyevich, Avazov Erkinjon Sherimmatovich, Muradov Muhammad Murod o‘g‘li.** Telekommunikatsiya tarmog‘i marshrutlash masalasini graflar orqali ifodalash va yechish.....18

BIOLOGIYA

- Babadjanova Sayyora Xushnudovna, Sultonov Mansurbek Farxod o‘g‘li.** Xorazm vohasida tarqalgan xalqaro va O‘zbekiston “qizil kitobi”ga kiritilgan noyob baliqlarning tur tarkibi va ayrim bioekologik xususiyatlari.....23

FALSAFA

- Абдуллаев Акмал Насриддинович.** Мамлакатимизда фукаролик жамиятини ривожлантириш ва ислоний кадрятларни юксалтириш соҳасидаги ислонхотларнинг ўзаро алоқадорлиги.....26
- Саидмуродов Жобиржон Боймурод ўғли.** Гегель ижтимоий фалсафасида эркинлик масаласи.....29
- Исмоилов Собиржон Тўрабекович.** Президент Шавкат Мирзиёев асарларида комил инсон фазилатлари талқини.....32
- Абдивоҳидов Сунатилло Абдинабиевич.** Ёшларнинг комил инсон бўлиб етишишида жадид маърифатпарварлари маънавий меросининг фалсафий-тарихий аҳамияти.....35
- Шарипов Абдуҳакимжон Зиёитдинович.** Мафкуравий жараёнлар: тарихий-фалсафий таҳлил.....38
- Абдуллаева Насиба.** Чингиз Айтматов асарларида анимистик ва тотемистик қарашлар.....43

TILSHUNOSLIK

- Эрназарова Манзура Сапарбоевна.** Нутқий системада лисоний ва нолисоний омиллар.....48
- Душаева Умида.** Компаратив фразеологик бирликларнинг испан тили изоҳли луғатларида қўлланишининг ўзига хос семантик хусусиятлари.....53
- Отамуродова Дилафруз.** Диалогларнинг лингвопрагматик ва лингвомаданий хусусиятларининг Андре Моруа новелларидаги ифодаси.....57
- Якубова Нодирахон Давлатбой қизи.** Тилшуносликда энигматик матнларнинг тадрижий тараққиёти.....60
- Умурзоқова Марҳабо Эгамбердиевна.** Матнда вертикал муносабат ва унинг ўзига хосликлари хусусида.....63
- Sharipova Aziza Abdumanarovna.** Корпус лингвистикасини ривожлантиришда стилистик даражаланиш ва стилистик синонимларни аҳамияти.....66

ADABIYOTSHUNOSLIK

- Eshchanova Gavhar, Yo‘ldoshev Ro‘zimboy.** “Asav Baraq” – qozoq xalqining sevimli dostoni.....71
- Мухитдинова Назмия Муслихиддиновна.** Мирҳасан Садоий мухаммасларида салафлар аънаналари.....76
- Qarshiyev Komil Abdikarimovich.** G‘azalning tematik tadriji haqida ba‘zi mulohazalar.....81

PEDAGOGIKA

- Байджанов Бекзод Хаитбоевич.** Ўқувчи-ёшлар таълим-тарбиясида зарарли ахборотлар – педагогик муаммо сифатида.....84

Муталов Саидқабар Хамидулло ўғли. Талабаларда лидерлик қобилиятини ривожлантиришнинг ай- рим методологик масалалари.....	88
Usmonova Lola Mallayevna. Oliy ta'lim muassasalarida “anorganik kimyo” fanidan o'quv testlaridan foydalangan holda o'qitish uslublarini takomillashtirish.....	92
Abduraxmonova Mehribon Do'stmurodovna. Aralash ta'lim-ta'lim sifatini oshirish vositasi sifatida.....	95
Eshchanova Gulbahor Husanboevna. Ta'limda yangi innovatsion modelni tatbiq qilishning ahamiyati...	100
Babayev Otabek Abdikarimovich. Boshqaruv sohasi mutaxassislarining malaka oshirishida ta'limning roli.....	103
Нуруллаева Шахло Уктамовна. Педагогик жараёндаги зиддиятлар ва уларнинг позитив жиҳатла- ри.....	106
Хамидова Нигора Тулкиновна, Хуррамов Мансур Мусурман угли. Эффективность образовательных технологий в непрерывном образовании и новые направления подхода к личности.....	109
Hasanova Xurshidabonu Baxtiyarovna. General Tactics and Strategies for Asking Questions in the EFL Classrooms.....	112

ILMIY AXBOROT

Алимов Давронбек Мамасолиевич, Миршод Джумакулович Эрмаматов, Абдулазиз Расулжонович Саттиев, Зойд Зоҳидович Мирвалиев, Акмал Асқарович Сулаймонов. “Математика” фанидан тест синови натижаларининг замонавий тест назарияси асосида статистик таҳлили.....	116
Ўролова Дилшодабону Олимжон қизи. Ёшлар сиёсий-ҳуқуқий маданиятини ошириш –Ўзбекистон- да ёшларга оид давлат сиёсатининг устувор йўналиши сифатида.....	119
Мухаммадиева Олия Нарзуллаевна, Рашидов Камрон Камолитдинович. Хотин-қизларнинг жамият- даги мавқеи–гендер тенглик барқарорлигининг омили сифатида.....	123
Бегимкулов Журабек, Давлетов Расулбек. Жиззах вилоятини иқтисодий ривожлантириш масалала- ри хусусида.....	127
Қобилов Нозимжон Мингбоевич. Чақириққа қадар бошланғич тайёргарлик жараёнида ёшларни ҳар- бий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш.....	130
Абдуллаев Фарход Хабибуллаевич. Инглиз ва ўзбек терговчилари нутқининг ўзига хос гендер хусу- сиятлари.....	133
Xudayqulova Shaxnoza Suvanovna. Nasriy asarlar matnida aksiologik birliklar talqini.....	138
Шокиров Шерали, Мамажонова Ўзозхон. Инглиз тилида “Taste-таъм-маза” семасини ифодаловчи сўзларнинг семантик хусусиятлари.....	142
Якубов Жамолитдин, Рўзметов Ҳамиджон. Турли тизимли тилларда “хушмуомалалик” категория- сининг расмий ёзма мулоқотларда қўлланиш хусусиятлари.....	146
Холисова Гавхарой Маннобжон қизи. Тижорий мулоқот тавсифи.....	152
Kobilova Aziza Vaxriddinovna. Ingliz va o'zbek tillari perifr azalari xususida.....	154
Сабинова Нилуфар Каримбаевна. Паронимия ва синонимиянинг лисоний муносабатлари.....	157
Жўраева Мақсуда Мухаммадовна. Ёзма матбуот дискурсининг функционал хусусиятлари.....	162
Камолов Ихтиёр Нигматуллаевич. Россия шарқшунослигида Бобур мавзуси.....	165
Saidjanova Zebo. Shoir So'fi tarjimaiy holiga doir yangi ma'lumotlar.....	167
Iskandarova Oyibibi Rahimbayevna. Talabalarda badiiy asar tahlili ko'nikmasini shakllantirishga doir...171	171
Muxtorova Maftuna Ilhomovna. O'zbek she'riyatining inglizcha o'girmalarida vatanparvarlik g'oyasi ifo- dasida so'z tanlash muammosi.....	174
Бобоёров Шохжон. Ёшларни ахборот таҳдидларидан ҳимоялашнинг миллий-маънавий асосла- ри.....	179
Кабулова Замира. Ноанъанавий талқин ифодаси ва бадийлик.....	184
Юлдашев Азиз Узгенович. Современное состояние изучения предикации в русской и узбекской фи- лологии.....	186
Abdurazakova Shakhida Rakhimovna. Аутентичные материалы как средство функционирования со- циокультурных лагун.....	189
Турсунова Шахноза Бердикуловна. Методы инновационных технологий в современном русском языке.....	192
Khamidova Durдона Mukhtorovna. Lexico-Morphological and Semantical Analysis of Professional Eco- nomic Terms in Uzbek Language Based on English.....	194

“ILM SARCHASHMALARI”

Urganch davlat universitetining ilmiy-nazariy, metodik jurnali

Muharrir **Ro‘zimboy Yo‘ldoshev**
Texnik muharrir **Sherali Yo‘ldoshev**
Musahhihlar: **Tamara Turumova,**
Aybek Kalandarov
Ushbu songa mas’ul **Aybek Kalandarov**

Terishga berildi: 20.06.2021
Bosishga ruxsat etildi: 30.06.2021.
Ofset qog‘ozi. Qog‘oz bichimi 60x84 1/8.
Rizograf bosma usuli. Tayms garniturasini.
Adadi 150. Bahosi kelishilgan narxda.
Buyurtma №. 19
Hisob-nashriyot tabag‘i 25
Shartli bosma tabag‘i 23
UrDU matbaa bo‘limida chop etildi.

UrDU matbaa bo‘limi matbaa faoliyatini boshlagani
haqida vakolatli davlat organini xabardor qilish to‘g‘risidagi
Tasdiqnoma (№3802-835f-ad22-c709-fbd1-1129-1986) asosida faoliyat yuritadi.

Manzil: 220110. Urganch shahri, H.Olimjon ko‘chasi, 14-uy.
Telefon/faks: (0362)-224-66-01;
e-mail: ilmsarchashmalari@umail.uz
ilmsarchashmalari@mail.ru
Veb-sayt: www.ilmsarchashmalari.uz
Telegram: <https://t.me/ilmsarchashmalari>